

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
_____ Антон ПАЙТЕЛЕНМОНОВ

“ _____ ” _____ 2020 р.

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

Міжнародні конференції та міжнародне посередництво у вирішенні конфліктів

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 29 «Міжнародні відносини»
(шифр і назва)

спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
освітня програма «Міжнародні відносини»

(шифр і назва)

спеціалізація _____

(шифр і назва)

вид дисципліни _____ за вибором _____

(обов'язкова / за вибором)

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу _____

Укладач: ст. викладач Мовчан У.І.

1. Навчальний контент

Програма навчальної дисципліни «Міжнародні конференції та міжнародне посередництво у вирішенні конфліктів» складена відповідно до програми підготовки магістрів за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини».

Тема 1. Управління конфліктами в міжнародних відносинах

1. Управління міжнародними конфліктами
2. Особливості сучасних міжнародних конфліктів.
3. Підходи до врегулювання міжнародних конфліктів

1. Управління міжнародними конфліктами

Сучасні міжнародні конфлікти нового покоління виявляються структурно більш складними, ніж їх попередники, демонструють здатність швидко розростатися, залучати до своєї сфери нових учасників, впливаючи безпосередньо на їх систему цінностей і соціокультурні архетипи, і швидко розвивають будь-які, навіть незначні, зіткнення до рівня міжцивілізаційного протистояння.

Сучасні конфлікти цінностей практично несприйнятливі до зусиль світової спільноти по їх зовнішньому умиротворенню: існуючі сьогодні концепції, доктрини та інструменти миротворчої діяльності орієнтовані в першу чергу на традиційні форми конфліктів, побудовані на зіткненні інтересів націй-держав, і розглядають процес вирішення конфліктів як результат взаємодії міжнародних інститутів, реальна здатність яких дозволяти міжнародні конфлікти сьогодні все частіше ставиться під сумнів. Еволюція самих конфліктів не стоїть на місці: сучасні конфлікти безперервно виробляють нові форми конфліктної взаємодії, більш соціально-небезпечні, але, разом з тим і більш керовані. В еволюції міжнародних конфліктів виникла нова фаза - міжцивілізаційна. У цій фазі консолідація сил, засобів і ресурсів його учасників будується за принципом приналежності до певної культури або цивілізації, яка просуває свою систему цінностей, що дозволяє об'єднувати і мобілізувати набагато більш значні людські та матеріальні ресурси, а статус локальних конфліктів піднімати до рівня міжцивілізаційного протистояння. Концепція зіткнення цивілізацій - це механізм мобілізації ресурсів нового покоління: він перевершує можливості націонал-державницької ідеології, здатної для участі в конфлікті мобілізувати (за національною ознакою) ресурси однієї держави і його політичних союзників. У конфліктах нового покоління мобілізація ресурсів йде на ментальному, ціннісному рівні, що об'єднує транскордонні та багатонаціональні маси людей, що належать до загальної цивілізаційної парадигми або культурної традиції. Міжцивілізаційних конфлікти в міжнародній практиці повсюдно витісняють традиційні форми конфліктів, побудовані на зіткненні інтересів націй-держав (т.зв. інституційні конфлікти). Це веде до того, що на зміну інституціональним методам врегулювання конфліктів приходять культурно-цивілізаційні моделі зовнішнього управління, засновані на технологіях інформаційно-психологічного впливу на систему цінностей і світогляд конфліктуючих сторін. Цих моделей сьогодні в світі чотири: англосаксонська, східноазійська, близькосхідна і романо-германська. Кожна з них прагне перетворити політичні системи учасників конфлікту відповідно до власної картини світу і системою цінностей. Національно-державні принципи врегулювання конфліктів поступово відходять у минуле; загальний занепад «інституційної системи управління конфліктами підкреслює кризу ООН як головного інституту миротворчої діяльності». Сучасні міжнародні конфлікти, що носять характер зіткнення систем цінностей різних світових цивілізацій, є «плавильними котлами» існуючих доктрин і вогнищами політичної модернізації. Ставши в результаті застосування спеціальних політичних технологій керованими, такі конфлікти стають інструментами політичної модернізації системи міжнародних відносин, еволюція якої може бути направлена в певне русло. Керуючи

міжнародними конфліктами, можна управляти політичною модернізацією. Для провідних світових держав, які прагнуть до глобального лідерства, сьогодні вигідніше зробити міжнародний конфлікт керованим і потім використовувати його в своїх цілях, ніж сприяти його мирного вирішення. Ось чому ідеологія ціннісного управління конфліктами сьогодні активно розвивається усіма провідними світовими лідерами, а концепції управління міжнародними конфліктами висувуються ними на передній план миротворчої діяльності [Манойло А.В. Урегулирование и разрешение международных конфликтов // Мир и Политика. - 2013].

2. Особливості сучасних міжнародних конфліктів.

Події ж в світі стали розвиватися так, що кількість локальних і регіональних конфліктів із застосуванням насильства в світі відразу після завершення холодної війни збільшилася. Про це свідчать дані Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру, одного з провідних міжнародних центрів, що займаються аналізом конфліктів, причому більшість з них виявилася або в країнах, що розвиваються, або на території колишнього СРСР або колишньої Югославії. Тільки на пострадянському просторі, за оцінками вітчизняного автора В. Н. Лисенко, в 1990-х роках налічувалося близько 170 конфліктогенних зон, з яких в 30 випадках конфлікти протікали в активній формі, а в 10 справа дійшла до застосування сили. У зв'язку з розвитком конфліктів відразу після закінчення холодної війни і появи їх на території Європи, яка була відносно спокійним континентом після Другої світової війни, ряд дослідників стали висувати різні теорії, пов'язані з наростанням конфліктного потенціалу в світовій політиці. Одним з найбільш яскравих представників цього напрямку став С. Хантінгтон (S. Huntington) зі своєю гіпотезою про зіткнення цивілізацій. Проте в другій половині 1990-х років кількість конфліктів, а також конфліктних точок в світі, за даними Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру, дедалі менший. Так, в 1995 р налічувалося 30 великих збройних конфліктів в 25 країнах світу, в 1999 р - 27, і то ж в 25 точках земної кулі, в той час як в 1989 р їх було 36 - в 32 зонах. Треба зауважити, що дані про конфлікти можуть відрізнятися в залежності від джерела, оскільки немає чіткого критерію того, яким повинен бути «рівень насильства» (число убитих і постраждалих в конфлікті, його тривалість, характер відносин між конфліктуючими сторонами і т.п.), щоб те, що сталося розглядалося як конфлікт, а не інцидент, кримінальні розборки або терористичні дії.

Після розпаду біполярної структури регіональні і локальні конфлікти в значній мірі «зажили своїм життям». І все ж серед великої кількості факторів, що впливають на розвиток конфліктів останнього часу, особливо слід виділити перебудову світової політичної системи, її «відхід» від Вестфальської моделі, що панувала протягом тривалого часу. Цей процес переходу, трансформації пов'язаний з вузловими моментами світового політичного розвитку. У нових умовах конфлікти набули якісно інший характер. Перш за все зі світової арени практично зникли «класичні» міждержавні конфлікти, які були типові для розквіту державоцентристської політичної моделі світу.

У ряді сучасних конфліктів, спрямованих на відділення територіального утворення і проголошення нової держави, одна зі сторін, заявляючи про свою незалежність, хоча вона ніким (або майже ніким) не визнається як держава. У 1990-е роки на зміну міждержавним прийшли внутрішні конфлікти, що протікають в рамках однієї держави. Серед них можна виділити три групи: конфлікти між центральною владою та етнічної / релігійною групою (групами); між різними етнічними або релігійними групами; між державою / державами і неурядовою (терористичною) структурою.

Сучасні конфлікти набувають і певну політико-географічну орієнтацію. Вони виникають в регіонах, які можна віднести, скоріше, до країн або знаходяться в процесі переходу від авторитарних режимів правління. Навіть в економічно розвиненій Європі конфлікти спалахували в тих країнах, які виявлялися менш розвиненими. Якщо ж говорити в цілому, то сучасні збройні конфлікти зосереджені насамперед у країнах

Африки та Азії. Поява великої кількості біженців - ще один фактор, який ускладнює ситуацію в районі конфлікту. Так, у зв'язку з конфліктом Руанди в 1994 р покинули близько 2 млн осіб, які опинилися в Танзанії, Заїрі, Бурунді. Жодна з цих країн не були в змозі впоратися з потоком біженців та забезпечити їх найнеобхіднішим.

Один з найважливіших питань при аналізі конфліктів: чому деякі з них регулюються мирними засобами, в той час як інші переростають в збройне протистояння? У практичному плані відповідь вкрай важлива. Однак методологічно виявлення універсальних чинників переростання конфліктів в збройних форм є далеко не простим. Проте, дослідники, які намагаються відповісти на це питання, розглядають зазвичай дві групи чинників: структурні чинники, або, як їх частіше називають в конфліктології, незалежні змінні (структура суспільства, рівень економічного розвитку тощо); процедурні фактори, або залежні змінні (політика, що проводиться як учасниками конфлікту, так і третьою стороною; особистісні особливості політичних діячів і т.п.). Структурні фактори нерідко називають також об'єктивними, а процедурні - суб'єктивними. Тут простежується явна аналогія в політичній науці з іншими, зокрема з аналізом проблем демократизації. У конфлікті зазвичай виділяються кілька фаз. Американські дослідники Д. Прюїтт (D. Pruitt) і Дж. Рубін (J. Rubin) порівнюють життєвий цикл конфлікту з розвитком сюжету в п'єсі з трьох дій. У першому визначається суть конфлікту; у другому він досягає свого максимуму, а потім і пата, або розв'язки; нарешті, в третій дії відбувається спад конфліктних відносин. Попередні дослідження дають підставу вважати, що в першій фазі розвитку конфлікту структурні чинники «задають» певний «поріг», який є критичним при розвитку конфліктних відносин. Наявність цієї групи чинників необхідно як для розвитку конфлікту взагалі, так і для реалізації його збройної форми. При цьому чим виразніше виражені структурні чинники і більше їх «задіяно», тим імовірніше розвиток збройного конфлікту (звідси в літературі з конфліктів нерідко відбувається ототожнення збройної форми розвитку конфлікту з його ескалацією) і все вже стає можливе поле діяльності політиків (процедурних факторів). Іншими словами, структурні чинники визначають потенціал розвитку збройного конфлікту. Вельми сумнівно, щоб конфлікт, і тим більше озброєний, виник «на порожньому місці» без об'єктивних причин. На другий (кульмінаційної) фазі особливу роль починають грати переважно процедурні фактори, зокрема орієнтація політичних лідерів на односторонні (конфліктні) або спільні (переговорні) з протилежною стороною дії з подолання конфлікту. Вплив цих факторів (тобто політичних рішень щодо переговорів або подальшого розвитку конфлікту) досить яскраво проявляється, наприклад, при порівнянні кульмінаційних точок розвитку конфліктних ситуацій в Чечні і Татарстані, де дії політичних лідерів в 1994 р спричинили за собою в першому випадку збройне розвиток конфлікту, а в другому - мирний спосіб його врегулювання. Таким чином, в досить узагальненому вигляді можна сказати, що при вивченні процесу формування конфліктної ситуації в першу чергу повинні бути проаналізовані структурні чинники, а при виявленні форми її дозволу – процедурні [Лебедева М.М. Мировая политика. Издательство:Аспект Пресс, 2007].

3. Підходи до врегулювання міжнародних конфліктів

Політичне врегулювання конфліктів, тобто знаходження взаємоприйнятної згоди між учасниками конфлікту політичним шляхом, за допомогою переговорів, політичних технологій і процедур, сьогодні є найважливішою категорією сучасної конфліктології і політичної науки. Пошук і розробка технологій політичного вирішення конфліктів будується на виявленні співпадаючих інтересів і визнання цінностей всіма конфліктуючими сторонами, що дозволяє вирішувати конфлікти мирними засобами. Разом з тим, врегулювання конфлікту не усуває і не викорінює існуючих протиріч, що лежать в основі конфлікту, а лише прагне їх максимально згладити і виробити формулу компромісного рішення, що перешкоджає подальшій ескалації конфлікту.

Способами вирішення міжнародного конфлікту можуть бути: дипломатичне врегулювання шляхом переговорів; зміна політичних лідерів або режимів; досягнення тимчасового компромісу; війна.

Найважливішим елементом діяльності по врегулюванню та вирішенню конфліктів є їх попередження та профілактика. Попередження конфліктів - це діяльність по створенню і закріпленню в міжнародних відносинах таких умов взаємодії їх учасників, які виключали або істотно зменшували ймовірність виникнення міжнародних конфліктів. Попередження конфліктів є одним із ключових завдань сучасної миротворчої діяльності. Конфлікт може бути дозволений на ранніх стадіях, якщо своєчасно виявлені, розпізнані та дозvolені вихідні протиріччя, що лежать в його основі. Попередження конфлікту полягає у впливі на його елементи: учасників, мотиви їх поведінки, об'єкти, що використовуються сили і засоби до того, як протистояння виникло.

Іншою найважливішою складовою сучасної миротворчої діяльності є управління міжнародними конфліктами. Під управлінням конфліктами розуміють організацію зовнішнього впливу на конфлікт, здатного спрямувати його протягом в певне русло. Сучасними конфліктами можна і потрібно управляти, виходячи із загальних для всіх них закономірностей виникнення, еволюції та дозволу. Уявлення про міжнародні конфлікти як про суто індивідуальних і непрогнозованих явищах ведуть до запізнілого і неефективного реагування за фактом, до практики політичних імпровізацій. У світі управління міжнародними конфліктами здійснюється переважно за допомогою технологій інформаційно-психологічного впливу, що застосовуються акторами міжнародних відносин в рамках власних культурно-цивілізаційних моделей і парадигм: англосаксонської, романо-германської, близькосхідної та східноазіатська. Англосаксонська модель бачить вирішення конфліктів в повній, примусовій трансформації політичних систем конфліктуючих сторін, точніше свого опонента, який повинен прийняти політичні цінності і стандарти англосаксонської цивілізації («демократичні інститути»). Англосаксонська модель базується на протестантському світогляді і етиці успішності, корисності кінцевого результату. Східноазіатська модель виходить з мети вирішення конфліктної ситуації в поступовому, тривалому вбудовування (інтеграції) політичних систем і цінностей конфліктуючих сторін, опонентів у власну систему політичних відносин, поступово розчиняючи в своїй системі національну ідентичність політичних систем слабших учасників. Близькосхідна (ісламська) модель бачить процес розв'язання конфліктів в перенесенні, проекції історично сформованих в ісламі традиційних механізмів регулювання соціально-політичних відносин на зони конфліктів, в тому числі за рахунок розширення ареалу ісламського світу і поширення впливу ісламської ідеології. Романо-германська модель виходить з того, що процес вирішення конфліктної ситуації полягає в зміні поглядів його учасників, переважно прийняттям усталених в цій цивілізації панівних етичних норм і стереотипів. Ця модель прагне керувати свідомістю політичних еліт, що стоять при владі в державах-учасниках конфлікту, а також - свідомістю різних верств місцевого населення і міжнародної громадськості, спонукаючи їх сприймати конфлікт відповідно до пропонованого їм чином, тобто дивитися на конфлікт очима європейської спільноти. На відміну від провідних євроатлантичних моделей, російська культурно-цивілізаційна модель управління конфліктами розглядає процес психологічного впливу на конфлікти як процес цивілізаційної модернізації існуючої картини світу.

Серед інструментів врегулювання і дозволу сучасних міжнародних конфліктів слід відзначити дипломатію. Дипломатія - це офіційна діяльність глав держав, урядів і спеціальних органів зовнішніх зносин щодо здійснення цілей і завдань зовнішньої політики держав, а також щодо захисту інтересів держави за рубежем⁵. У міжнародних відносинах з поняттям дипломатії пов'язують мистецтво ведення переговорів з метою врегулювання та вирішення конфліктів, пошуків згоди і взаємоприйнятних рішень, розширення міжнародного співробітництва, захисту національних інтересів, поширення

цінностей. Головним завданням і змістом дипломатії є досягнення державами цілей їх зовнішньої політики дипломатичними методами і засобами⁶. Серед функцій дипломатії виділяють представництво; дипломатичне спілкування і листування; ведення переговорів; здобуття розташування; збір та добування інформації; вироблення рекомендацій щодо реалізації зовнішньої політики. Для досягнення поставлених перед нею цілей і завдань дипломатія використовує такі методи і засоби: офіційні та інші візити та переговори; організацію дипломатичних з'їздів, конференцій, нарад і зустрічей; підготовку та укладення двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів та інших дипломатичних документів; участь в роботі міжнародних організацій та їх органів; повсякденне виконання представницьких функцій, здійснюване посольствами і місіями; публікацію дипломатичних документів; освітлення в ЗМІ позиції уряду з тих чи інших міжнародних питань; передачу дипломатичних нот; розрив (у разі крайньої необхідності) дипломатичних відносин. Міжнародне право забороняє втручання дипломатичних представників у внутрішні справи країни перебування.

В цілому, вивчення сучасних політичних конфліктів, їх природи, причин виникнення та факторів, що впливають на врегулювання і дозвіл, за останні роки помітно просунулася вперед. Результатом цього прогресу став не тільки якісний стрибок в розумінні природи і рушійних сил сучасних конфліктів, а й зміна самого ставлення до них: стало ясно, що в суспільстві конфлікти (в тому числі політичні) грають певні функції, без яких розвиток суспільства неможливо. Сучасна теорія міжнародних відносин виходить з базового положення про те, що конфлікт - це не аномалія в міжнародних відносинах, а одна з форм взаємодії акторів, в ході якого відбувається оновлення і модернізація політичної картини світу. Разом з тим, саме поняття міжнародного конфлікту залишається багато в чому дискусійним: так, до сих пір не вироблені загальноприйняті критерії, що дозволяють однозначно розділити політичні конфлікти на міжнародні та неміжнародного (внутрішні) [Манойло А.В. Урегулирование и разрешение международных конфликтов // Мир и Политика. - 2013].

Контрольні питання й завдання:

1. Наведіть особливості кожної з цивілізаційних моделей зовнішнього управління конфліктами.
2. Опишіть основні концепції управління конфліктами
3. В чому полягають особливості міжнародних конфліктів після розпаду біполярної системи?
4. Які види конфліктів існують всередині держави та в чому полягають їх особливості?
5. Причини виникнення збройних конфліктів
6. Назвіть основні методи регулювання конфліктів
7. Опишіть такий інструмент врегулювання конфліктів як дипломатія.

Тема 2. Інструменти запобігання конфліктам

Зміст: Традиційні методи та інституційні процедури. Вибір стратегії врегулювання конфлікту в залежності від стадії його розвитку. Раннє попередження, превентивна дипломатія, економічні та військові засоби. Структурне попередження переростання конфліктів в насильницькі. Управління конфліктом, пом'якшення конфронтації, пошук взаємоприйнятних рішень. Міжнародні конфлікти і співробітництво.

Тема 3. Питання культури та вирішення конфліктів

Зміст: Поняття політичної культури і національної психології в теоретичному дискурсі. Вплив політичної культури на характер і хід протікання конфлікту. Історичні типи конфліктів: територіальні, військово-політичні, соціально-економічні, ідеологічні (класові), культурно-релігійні, екологічні, інформаційні. «Злиденність історизму» К.

Поппера. «Кінець історії» Ф. Фукуяма. Цивілізаційні конфлікти по С.Хантінгтону: конфуціанська, ісламська і індуїстська цивілізації (ідентифіковані за релігійною ознакою), слов'янсько-православна цивілізація (релігійно-етнічна ознака), західна, латиноамериканська і африканська цивілізації (географічний ознака), японська цивілізація (етнічна ознака). Теоретичні підходи, котрі долають конфліктність цивілізацій: М. Шелер, Ж.Марітен, П. Тейяр де Шарден.

Тема 4. Переговори як засіб вирішення конфліктів

Зміст: Переговори як наукова і практична проблема. Функції переговорів і їх співвідношення в конфлікті і при співробітництві сторін. Переговорні стратегії (торг і спільний з партнером процес прийняття рішення). Розробка обох стратегій в теорії та їх використання на практиці. Багатосторонні переговори. Особливості вирішення конфліктів і підтримки консенсусу в різних соціальних системах. Різноманіття особистісних стилів дозволу конфлікту. Репресивний характер культури і здатність до саморегуляції конфліктності. Моделі поведінки в конфліктних ситуаціях. Ігрові моделі включення в конфлікт і виходу з нього.

Тема 5. Перспективи міжнародних переговорів та їх альтернативи

Зміст: Переговори, їх структура, функції та особливості в умовах політичного протистояння. Переговорні стратегії і тактичні прийоми переговорів. Фази переговорного процесу. Переговорна культура. Підготовка до переговорів і їх організаційне забезпечення. Основні види переговорів. Національний і особистісний стилі ведення переговорів. Удосконалення техніки і тактики переговорів. Досвід використання примусових заходів: їх можливості і обмеження Еволюція примусових заходів. Проблеми, пов'язані з використанням примусових заходів.

Тема 6. Медіація у міжнародних відносинах

Зміст: Поняття «третя сторона у врегулюванні конфлікту», «посередництво, «надання «добрих послуг», «спостереження за ходом переговорів», «арбітраж». Основні завдання та засоби впливу третьої сторони. Еволюція ролі третьої сторони при врегулюванні конфліктів. Труднощі і проблеми при здійсненні посередницьких послуг. Вимоги, що пред'являються до посередника. Різноманіття видів посередництва. Роль офіційного посередництва в сучасному світі. Форми офіційного посередництва. Держави як посередники. Дискусії про роль ООН у врегулюванні конфліктів. Посередницька діяльність регіональних організацій. Можливості та обмеження офіційного посередництва. Зростання ролі неофіційного посередництва в сучасному світі. Проблема взаємодії офіційного і неофіційного видів посередництва.

Тема 7. Розвиток дипломатичних переговорів

Зміст: Розвиток дипломатичних переговорів. Проблема встановлення результатів переговорів. Зміни протягом століть в дипломатичних переговорах. Характеристика дипломатичних переговорів. Конфлікт інтересів та владні відносини. Міждержавні переговори та роль дипломатів. Дипломат та поведінка на переговорах.

Тема 8. Дипломатичні конференції у вирішенні конфліктів

Зміст: Визначення дипломатичної конференції та її цілей. Функції дипломатичної конференції. Мета та завдання конференцій. Прийняття рішень щодо дипломатичної конференції: загальний огляд. Дебати, резолюції та голосування: нормальна процедура. Дипломатичні конференції: організаційна установка. Підготовка до конференції: організація конференції. Процедурна ситуація – протокол конференції. Три типи дипломатичних конференцій. Конференція по встановленню миру. Паризька мирна конференція 1919 р.. Вестфальський мир 1648 р.. Женевська конференція I та Женевська

конференція II. Другий тип конференцій, який фокусується на просуванні загального миру в усьому світі. Гаазька конференція 1899 р. та Гаазька конференція 1907 р.. «Глобальні конференції».

Тема 9. Міжнародне втручання в порівняльній перспективі

Зміст: Теорія і практика миротворчості, різноманітні форми втручання держав і міжнародних організацій в конфлікти і їх врегулювання. Політика ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС, СНД, ОДКБ та інших міжнародних організацій щодо конфліктів. Визначення миротворчої діяльності. Класичні міжнародно-правові підходи до поняття миротворчої діяльності до міжнародних організацій. Миротворчість «першого покоління» та «другого покоління». Миротворчі операції і як форма політики, як особливий політичний процес, різновид скоординованої політики держав і міжнародних організацій щодо конфлікту. Поняття «втручання» та «легітимного втручання». Миротворчі операції як політичний процес, як дипломатична діяльність, як форма втручання міжнародного співтовариства в справи окремих держав.

Тема 10. Мирні договори у вирішенні конфліктів

Зміст: Поняття міжнародного договору. Договори і угоди між сторонами конфлікту. Угоди про перемир'я, про припинення вогню, відновлення кордонів, постконфліктному врегулюванні, демобілізації збройних формувань, проведення вільних виборів, зміна форм національно-державного устрою та ін.. Типовий погоджувальний регламент Організації Об'єднаних Націй для вирішення спорів між державами. Мінські угоди. Дейтонські мирні угоди - Загальна рамкова угода про мир у Боснії та Герцоговині.

Тема 11. Міжнародні конфлікти та співробітництво

Зміст: Поняття і типи міжнародного співробітництва. Роль співпраці у врегулюванні міжнародних конфліктів. Типи міжнародного співробітництва в конфлікті. Розгляд проблеми конфліктів і співпраці з позицій політичного реалізму, лібералізму і ідеалізму. Теорія міжнародних режимів. Соціологічний підхід до аналізу міжнародного співробітництва (британська школа, конструктивісти, інституціоналісти, французька школа та ін.). Міжнародні конфлікти. Співпраця і інтеграційні процеси.

Тема 12. Сприяння миру, справедливості та постконфліктному переходу

Зміст: Поняття побудови миру. Створення основ стійкого миру і розвитку. Постконфліктна справедливість як невід'ємна складова у підтримці стабільності та побудові миру після громадянського конфлікту. Структурні умови постконфліктного середовища. Мирні угоди та припинення вогню як різні постконфліктні умови. Мирні угоди відносно припинення вогню як зусилля щодо виходу суспільства за межі війни шляхом відновлювальних форм правосуддя. Припинення вогню та мирні угоди як різні результати правосуддя після конфлікту. Проблеми встановлення стійкого миру. Політичні системи, які сприяють підтримці миру в постконфліктному суспільстві.

Тема 13. Європейський Союз як арена для переговорів

Зміст: Характеристика ЄС як арени для переговорів. Держави-члени у процесі переговорів ЄС. Процедури переговорного процесу в ЄС. Інституції в переговорному процесі ЄС. Головування в переговорному процесі ЄС. Європейська Рада в переговорному процесі ЄС. Нарада міністрів у переговорному процесі ЄС. Європейський парламент у переговорному процесі ЄС. Комісія як ініціатор, виконавець та брокер. Стратегії та тактики в переговорних процесах ЄС. Майбутнє переговорного процесу в ЄС.

2. Плани практичних занять та завдання для самостійної роботи

Практичне заняття 1. Управління конфліктами в міжнародних відносинах.

Інструменти запобігання конфліктам

Мета заняття – засвоєння студентами знання про природу та методи управління міжнародними конфліктами в сучасному світі, особливості інструментів регулювання міжнародними конфліктами.

Завдання для практичного заняття: студенти готують відповіді на питання практичного заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення першого питання викладач підводить підсумки. Потім обговорюється друге питання і т.д.

План практичного заняття /питання для обговорення

1. Співвідношення понять «врегулювання конфліктів», «вирішення конфліктів», «управління конфліктами», «попередження конфліктів».
2. Особливості сучасних міжнародних конфліктів.
3. Підходи до врегулювання міжнародних конфліктів.
4. Сучасні інструменти регулювання міжнародних конфліктів.

Завдання для самостійної роботи: Підготувати рецензію на главу «A Typology of Conflict Prevention Approaches» з книги «The Handbook of Conflict Prevention», Igarape Institute, 2018

Практичне заняття 2. Питання культури та вирішення конфліктів. Переговори як засіб вирішення конфліктів

Мета заняття – засвоєння студентами знання про особливості національної психології при вирішенні конфліктів; та про особливості вирішення конфліктів і підтримки консенсусу в різних соціальних системах.

Завдання для практичного заняття: студенти готують відповіді на питання практичного заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення першого питання викладач підводить підсумки. Потім обговорюється друге питання і т.д.

План практичного заняття /питання для обговорення

1. Поняття політичної культури та національної психології
2. Історичні типи конфліктів
3. Цивілізаційні конфлікти
4. Поняття та функції переговорів
5. Проблема підтримки консенсусу

Завдання для самостійної роботи: Підготувати рецензію на главу «Negotiation and international conflict» з книги Handbook of peace and conflict studies / edited by Charles Webel and Johan Galtung.

Зробити порівняльну таблицю на основі ідей Хантінгтона «Зіткнення цивілізацій».

Практичне заняття 3. Перспективи міжнародних переговорів та їх альтернативи

Мета заняття – засвоєння студентами знання про структуру, функції та фази міжнародних переговорів, а також які стратегії та тактики застосовуються в міжнародних переговорах.

Завдання для практичного заняття: студенти готують відповіді на питання практичного заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення першого питання викладач підводить підсумки. Потім обговорюється друге питання і т.д.

План практичного заняття /питання для обговорення

1. Поняття, структура та функції міжнародних переговорів
2. Стратегії та тактики переговорного процесу
3. Види міжнародних переговорів
4. Примусові заходи як альтернатива переговорам

Практичне заняття 4. Медіація у міжнародних відносинах

Мета заняття – засвоєння студентами знання про роль посередництва у врегулюванні міжнародних конфліктів, а також мати уявлення про основних акторів здійснення посередницьких послуг та їх роль у врегулюванні конфліктів.

Завдання для практичного заняття: студенти готують відповіді на питання практичного заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення першого питання викладач підводить підсумки. Потім обговорюється друге питання і т.д.

План практичного заняття /питання для обговорення

1. Особливості понять «третя сторона у врегулюванні конфлікту», «посередництво, «надання «добрих послуг», «спостереження за ходом переговорів», «арбітраж»
2. Роль третьої сторони у регулюванні конфліктів.
3. Види посередництва у вирішенні конфліктів
4. Посередницька діяльність ООН

Завдання для самостійної роботи: підготувати рецензію на главу «Mediation» з книги «Handbook of peace and conflict studies / edited by Charles Webel and Johan Galtung»

Практичне заняття 5. Розвиток дипломатичних переговорів. Дипломатичні конференції у вирішенні конфліктів

Мета заняття – отримання студентами знання про поняття та цілі дипломатичних конференцій, особливості організації та процедури проведення дипломатичних конференцій.

Завдання для практичного заняття: студенти готують відповіді на питання практичного заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення першого питання викладач підводить підсумки. Потім обговорюється друге питання і т.д.

План практичного заняття /питання для обговорення

1. Що таке дипломатичні конференції та яка їх мета?
2. Яка процедура проведення дипломатичних конференцій?
3. Наведіть типи дипломатичних конференцій

Завдання для самостійної роботи: знайти приклади (2-3) міжнародних конференцій, та описати учасників, основні питання, що розглядалися та результати.

Практичне заняття 6. Міжнародне втручання в порівняльній перспективі. Мирні договори у вирішенні конфліктів

Мета заняття – отримання студентами знання про теорію та практику миротворчої діяльності, а також про поняття та види угод про мир, а також мати уявлення про досвід країн, які вирішували конфлікти за допомогою мирних угод.

Завдання для практичного заняття: студенти готують відповіді на питання практичного заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення першого питання викладач підводить підсумки. Потім обговорюється друге питання і т.д.

План практичного заняття /питання для обговорення

1. Поняття та підходи до аналізу миротворчості
2. В чому полягає суть миротворчої операції як політичного процесу?
3. Поняття мирного договору
4. Види мирних договорів
5. Мінська угода як основний офіційний документ врегулювання конфлікту на Донбасі
6. Загальна рамкова угода про мир у Боснії та Герцеговини: основні положення

Завдання для самостійної роботи: підготувати анотацію до мирного договору (на вибір студента).

Практичне заняття 7. Міжнародні конфлікти та співробітництво

Мета заняття – отримання студентами знання про поняття та типи міжнародного співробітництва для вирішення міжнародних конфліктів.

Завдання для практичного заняття: студенти готують відповіді на питання семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення першого питання викладач підводить підсумки. Потім обговорюється друге питання і т.д.

План практичного заняття /питання для обговорення

1. Поняття і типи міжнародного співробітництва.
2. Типи міжнародного співробітництва
3. Школи аналізу міжнародного співробітництва
4. Міжнародні конфлікти та співробітництво

Практичне заняття 8. Сприяння миру, справедливості та постконфліктному переходу. Європейський Союз як арена для переговорів

Мета заняття – засвоєння студентами знання про принципи побудови миру після завершення конфлікту, особливості умов, в яких відбувається постконфліктний перехід, а також існуючі проблеми для встановлення стійкого миру, про особливості Європейського Союзу як арени для міжнародних переговорів, основних інститутів ЄС, які беруть участь у переговорах, а також основні стратегії та тактики переговорного процесу.

Завдання для практичного заняття: студенти готують відповіді на питання семінарського заняття. Потім по черзі обґрунтовують свою точку зору. Після обговорення першого питання викладач підводить підсумки. Потім обговорюється друге питання і т.д.

План практичного заняття /питання для обговорення

1. Поняття побудови миру
2. Структурні умови постконфліктного середовища
3. Політичні системи, які сприяють підтримці миру в постконфліктному суспільстві
4. Європейський Союз як арена для переговорів: основні характеристики
5. Процедури переговорного процесу в ЄС
6. Європейські інститути в переговорному процесі ЄС
7. Стратегії та тактики в переговорних процесах ЄС

Завдання для самостійної роботи: підготувати рецензію на главу «Institutionalizing an Enduring Peace» в книзі «Crafting Peace. Power-sharing Institution and Negotiated Settlement of Civil Wars by Hartzell, Hoodie».

Основна література

1. Іжнін І.І. Міжнародні конфлікти (кінець XIX - перша половина XX століття) : підручник. Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2019. 448с.
2. Єршоменко Г. В. Медіація в Україні: щодо необхідності нормативно-правового регулювання. *Міждисциплінарні гуманітарні студії*. Серія: Правничі науки. 2015. Вип. 2. С. 45-52.
3. Ледерак Дж. П. Розбудова миру: стале примирення в розділених суспільствах. Київ: Дух і літера, 2019. 250 с.
4. Михасюк, Іван Романович. Міжнародні економічні відносини в сучасних міждержавних воєнних конфліктах : підручник / Іван Михасюк, Ростислав Михайлишин ; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. - 312 с.
5. Никитин А.И. Международные конфликты: вмешательство, миротворчество, урегулирование: Учебник. М.: Издательство «Аспект Пресс», 2017. С. 55-75.
6. Російська окупація і деокупація України: історія, сучасні загрози та виклики сьогодення : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 2016 р.) / [упоряд., наук. ред. П. Гай-Нижник]. - Київ : [Леся], 2016. - 347 с. : іл.

Допоміжна література

1. Андреев М.В. Обеспечение международной и региональной безопасности: пути повышения эффективности. Казань: Казан. гос. ун-т, 2004. - 263 с.
2. Арбатов А.Г. Грани глобализации: Трудные вопросы современного развития / А.Г. Арбатов, О.Т. Богомолов, А.А. Галкин и др. - М.: Альпина Паблишер, 2003. - 592 с.
3. Восток/ Запад: Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений: Учеб. пособие для студентов по спец. "Международ. отношения", "Регионоведение" / Моск. гос. ин-т междунар. отношений (Университет); Под ред. А.Д. Воскресенского. - М.: РОССПЭН, 2002. - 526 с.
4. Капітоненко, Микола Геннадійович. Міжнародні конфлікти : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2009. 350 с.
5. Козырев Г. И. Политическая конфликтология: учебное пособие / Г. И. Козырев. - Москва: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2008. 430 с.
6. Котигоренко В. О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний. Київ : Світогляд, 2004 . 722 с.
7. Кулагин В.М. Международная безопасность: учеб. пособие для студентов вузов / В.М. Кулагин. - М.: Аспект Пресс, 2006. 318 с.
8. Лебедева М.М. Мировая политика: учеб. для студентов вузов / М.М. Лебедева. - М.: Аспект Пресс, 2004. 351с.
9. Лебедева М.М. Политическое урегулирование конфликтов: Подходы, решения, технологии. М.: Аспект-Пресс, 1997. 271 с.
10. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття (історико-філософський аспект) / упоряд.: О. І. Гуржій, С. П. Мосов, В. Д. Макаров, В. В. Корнієнко. Київ: Товариство "Знання" України, 2006. 355 с.
11. Локальні та регіональні конфлікти: загроза миру / Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України, Товариство "Знання" України, Науково-дослідний центр правової інформатики АПрН України; Матеріали підгот. О.В. Семіков, В.М. Фурашев. Київ : Товариство "Знання" України, 2007. 19 с.
12. Международное право: Учебник / Отв. ред. Ю.М. Колосов, В.И. Кузнецов. М.: Междунар. отношения, 1999. 624 с.
13. Международные отношения: теории, конфликты, движения, организации / Под ред. П.А. Цыганкова: Учебное пособие. Изд. 2-е, перераб. и доп. М.: Альфа-М, ИНФРА-М, 2007. С.80-102.
14. Міжнародні відносини та світова політика : підручник / Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка; Ред., автор В.А. Манжола; автор В. Ю. Крушинський, С. П. Галака, С. В. Андрущенко, інш. Київ: Знання, 2014. 662 с.
15. От биполярной системы к эпохе глобализации: учеб. пособие по междунар. отношениям / Под ред. Дж. Джона Айкенберри и Витторио Э. Парси. Новосибирск: Центр европ. образования Новосиб. гос. ун-та, 2003. 245 с.
16. Параметры европейской безопасности: Пробл.-тем. сб. - М., 1995. 159с.
17. Проблемы безопасности и военно-силовой политики в международных отношениях / Под. ред. С. М. Виноградовой, В. Н. Конышева, Н. С. Ниязова. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2007. 407 с.
18. Пушмин Э.А. Посредничество в международном праве. М.: Международные отношения, 1970
19. Региональные и локальные конфликты: история и современность: Реф. сб. / Редкол.: И. Н. Кравченко и др. М.: ИНИОН, 1989. 235 с.
20. Султанов Ш.З. Региональные конфликты и глобальная безопасность / Ш.З. Султанов. М.: Знание, 1990. 63 с.
21. Фельдман Д. М. Политология конфликта. М.: Стратегия, 1998.

22. Цыганков П.А. Безопасность: кооперативная или корпоративная: Критический анализ международно-политической концепции. *Полис*. 2000. № 3. С.128-139.
23. Этциони А. От империи к сообществу: новый подход к междунар. отношениям / А. Этциони; пер.с англ.; под ред. В.Л. Иноземцева. М.: Ладомир, 2004. 342 с.
24. *Annan K. UN Peacekeeping and Cooperation with NATO. NATO Review*. 1993. Vol. 41. No 5. P. 3-15.
25. *Avruch K. Culture and Conflict Resolution*. Washington, D.C.: U.S. Institute of Peace Press, 1998.
26. Guy Ben-Porat. Grounds for Peace: Territoriality and Conflict Resolution. *Geopolitics*. 2005. № 10(1). P. 147–66
27. Conference Diplomacy: An Introductory Analysis. Third Revised Edition. Macmillan, 1996
28. Cortright D. Incentive Strategies for Preventing Conflicts. (ed.), *The Price of Peace/ ed. D. Cortright*. 1997. New York: Rowman and Littlefield.
29. Crocker Ch. A., Fen Osler Hampson.. Making Peace Settlements Work. *Foreign Policy* 1996. №104. P. 54–72.
30. Guiding M. Ch. UN Role in Conflict Resolution and Peace-keeping. Singapore, 1991.
31. Traditional Peacekeeping Operations. *What Color Helmet? Reforming Security Council Peacekeeping Mandates. The Newport Papers/ ed. M. Y. Nordquist*. Naval War College, 1999. No 12.
32. *Wallensteen P. Understanding Conflict Resolution*. L.: SAGE Publications, 2012.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Матеріали Міжнародної кризової групи, URL: <http://www.crisisgroup.org/>
2. Міжнародний інститут досліджень проблем миру (Стокгольм), URL: <http://www.sipri.org/>
3. Організація Об'єднаних Націй, URL: <http://www.un.org/ru/>
4. Організація з безпеки і співробітництва в Європі, URL: <http://www.osce.org/>

Орієнтовний перелік питань до екзамену

1. Управління міжнародними конфліктами
2. Особливості сучасних міжнародних конфліктів.
3. Підходи до врегулювання міжнародних конфліктів
 1. Традиційні методи та інституційні процедури
 2. Історичні типи конфліктів
 3. Теоретичні підходи, котрі долають конфліктність цивілізацій
4. Особливості вирішення конфліктів і підтримки консенсусу в різних соціальних системах.
5. Співвідношення понять «врегулювання конфліктів», «вирішення конфліктів», «управління конфліктами», «попередження конфліктів».
6. Сучасні інструменти регулювання міжнародних конфліктів.
7. Поняття, структура та функції міжнародних переговорів
8. Стратегії та тактики переговорного процесу
9. Види міжнародних переговорів
10. Примусові заходи як альтернатива переговорам
11. Особливості понять «третя сторона у врегулюванні конфлікту», «посередництво, «надання «добрих послуг», «спостереження за ходом переговорів», «арбітраж»
12. Роль третьої сторони у регулюванні конфліктів.

13. Види посередництва у вирішенні конфліктів
14. Посередницька діяльність ООН
15. Характеристика дипломатичних переговорів.
16. Міждержавні переговори та роль дипломатів.
17. Поняття дипломатичної конференції та їх мета
18. Процедура проведення дипломатичних конференцій
19. Типи дипломатичних конференцій
20. Визначення миротворчої діяльності.
21. Миротворчі операції і як форма політики
22. Поняття «втручання» та «легітимного втручання».
23. Поняття мирного договору
24. Види мирних договорів
25. Мінська угода як основний офіційний документ врегулювання конфлікту на Донбасі
26. Загальна рамкова угода про мир у Боснії та Герцеговини: основні положення
27. Поняття і типи міжнародного співробітництва.
28. Типи міжнародного співробітництва
29. Школи аналізу міжнародного співробітництва
30. Міжнародні конфлікти та співробітництво Поняття побудови миру
31. Структурні умови постконфліктного середовища
32. Політичні системи, які сприяють підтримці миру в постконфліктному суспільстві
33. Європейський Союз як арена для переговорів: основні характеристики
34. Процедури переговорного процесу в ЄС
35. Європейські інститути в переговорному процесі ЄС
36. Стратегії та тактики в переговорних процесах ЄС
37. Особливості конфліктів між світовими державами.
38. Тенденції світового розвитку, що призводять до обмеження застосування військової сили в міжнародних конфліктах.
39. Причини конфліктів в країнах третього світу.
40. Причини внутрішніх конфліктів в країнах третього світу.
41. Гібридні війни в XXI столітті.

«Рецензія - критична оцінка праці, відгук про неї. У ній висловлюють міркування про прочитане загалом і його найважливіші деталі, застосовуючи науково обґрунтовані доведення, факти, пояснення. Рецензії здебільшого мають характер висновків, узагальнень, оцінки прочитаного. Можна давати оцінку книги чи статті загалом або окремих її розділам, частинам, роблячи наприкінці узагальнення».